

РУСКА СТАНЧЕВА

**ЕЗИКОВИ НАГЛАСИ, КОДИФИКАТОРСКА ПРАКТИКА,
ПРАВОПИС**

RUSKA STANCHEVA

**LANGUAGE ATTITUDES, CODIFICATION PRACTICE,
ORTHOGRAPHY**

(Abstract)

Based on the reference framework of P. Garvin for the study of standard languages, the article consider the desirability of a representative survey on language attitudes in relation to the effectiveness of the codification practice as a specific research work, as well as the changed conditions of communication in the digital age. It presents five hypotheses to verify that the study of language attitudes is essential. The article discusses specific problems in usage of capital letters based on inquiries to the Language Consultation Service in 2015 – data from the study of language attitudes would be particularly useful to resolve these problems.

Keywords: standard language, language attitudes, codification, orthography

Проучването на нагласите и ценностните ориентации като значими обекти за редица социални науки съчетава експериментална и теоретична дейност. По своя характер такива изследвания имат фундаментален характер и резултатите от тях подпомагат във висока степен успешното решаване на редица научноприложни проблеми и чисто практически задачи в различни обществени сфери. Нагласата най-често се определя като ментално явление, притежаващо 3 компонента: познавателен (знания за обекта), афективен (оценка на обекта), поведенски (предразположение към действие спрямо обекта, без обаче да включва самото действие) (Джонев 1996: 213).

Без да са зададени като категорични оценки, „нагласите (атитюдите) мотивират предразположението на индивида/групата към последователно благоприятно или неблагоприятно действие спрямо обекта на нагласата“ (Алексова 2013: 17).

Обединявайки социалното и психологическото, езиковите нагласи се оказват комплексен феномен и влияят върху поведението на индивида и

на езиковата общност, а оттам и върху функциите и структурните особености на езика и в този смисъл проучването им е от ключово значение за езиковата политика и за кодификацията на книжовния (стандартния) език.

Следвайки теоретичната рамка за изследването на книжовните езици, очертана от представителите на Пражкия лингвистичен кръг, Пол Гарвин (вж. Garvin 1959; 1986; 1993) още през 60-те години на миналия век изтъква необходимостта от проучването на нагласите на езиковата общност спрямо стандартния (книжовния) език като индикатор за степента на развитост на функциите му. Този извод на Гарвин е от изключително значение за езиковата политика и особено за кодификаторската практика като научноприложна дейност с висока обществена значимост (вж. Garvin 1991: 19).

Във връзка с работата си по стандартизацията на гуарани в Парагвай П. Гарвин дефинира стандартния език от гледна точка на културната политика като „кодифицирана форма на езика, способна да изразява важни културни ценности в модерната езикова и културна общност“ (Garvin 1959, цит. по 1991: 94) и разработва теоретична референтна рамка за изследване на стандартния език, която има приносен характер за теорията на стандартните (книжовните) езици. В тази рамка се набелязват три основополагащи концептуални категории: (1) структурните особености на стандартния език, (2) функциите му и (3) нагласите на езиковата общност към него (Garvin 1991: 95 и сл.).

Като структурни характеристики в рамката на Гарвин се обособяват принципите за „гъвкава стабилност“ и „интелектуализация“ на стандартния език, формулирани в теоретичните разработки съответно на В. Матезиус и Б. Хавранек. Факторите, имащи отношение към гъвкавата стабилност и интелектуализацията, се фокусират върху лингвистичните променливи в сферата на речника и стила; факторите, имащи отношение към нагласите, се свързват с поведенски и ситуативни променливи.

Що се отнася до понятието „функция“ в тази референтна рамка, то е по-широко схващано в сравнение с разбирането на Б. Хавранек в смисъл на функционална стратификация. В концепцията на Гарвин функциите са абстрактни принципи, залегнали в основата и управляващи категориите на езиковата употреба.

От особена важност в теоретичен аспект е обвързването на функциите на стандартния език с нагласите към него и особено допускането, че дадена нагласа е производна (следствие) от определена функция. Така емпиричното изследване на нагласите позволява да се види в каква степен даден стандартен език притежава обособените функции.

Досега у нас не е провеждано мащабно изследване на езиковите нагласи по отношение на стандартния език, което да позволи да се направи пълен и достоверен анализ за степента, в която са развити посочените по-горе функции на днешния български книжовен (стандартен) език.

Корелация между функции на стандартния език и езикови нагласи (по П. Гарвин, 1991)

За българския език до момента има редица по-частни и без претенции за представителност изследвания върху езиковите нагласи спрямо единични речеви явления (вж. подробно у Алексова 2013). Представителни са данните за езиковите нагласи по отношение на 12 явления от устната реч¹, изследвани от Кр. Алексова в монографията ѝ „Езиковите нагласи и вариантността в устната реч (върху материали от национална представителна анкета)“ (вж. Алексова 2013) в рамките на проекта „Изследване на модели и средства в различни речеви ситуации и сфери на общуването в съвременния български език“, финансиран от Фонд „Научни изследвания“, дог. № ДТК 02/11 от 16.12.2009 г. Коментираното изследване задава прецизна методологическа рамка и е надеждна основа за по-нататъшната работа върху проучването на езиковите нагласи като цяло, както и по отношение на редица разколебани в устната реч кодифицирани граматични и правописни правила, които управляват сферата на писмената комуникация в публичната сфера.

Най-сериозната причина, поради която досега у нас не е осъществено подобно широкомащабно проучване на езиковите нагласи, обособени в референтната рамка на П. Гарвин, е липсата на сериозен финансов ресурс, който подобно изследване изисква.

Извършването на такова проучване обаче е особено важно и належащо за осъществяването на обратна връзка между субектите на езиковата политика и носителите на езика. Както се изтъква в един от документите на ЮНЕСКО, посветени на езиковото разнообразие като елемент от културното общочовешко наследство (вж. UNESCO 2003), езиковите нагласи –

били те положителни, на безразличие или отрицателни – взаимодействат с езиковата политика на държавата и оказват обществен натиск по отношение на разширяване или стесняване на посочените по-горе функции на езика. Наред с това е важно да се подчертае, че „положителните езикови нагласи са от ключово значение за дългосрочната стабилност и устойчивост на езика“ (UNESCO 2003).

Както вече посочихме в началото на тази статия, изследването на езиковите нагласи е от ключово значение най-вече за нуждите на кодификаторската практика като специфична научноприложна дейност и съществен елемент на езиковата политика.

От една страна, то дава възможност за съпоставяне на нагласите към двата кода на общуване – писмен и устен, за да даде отговор на важни за кодификацията въпроси. Такива въпроси са: чувствителността на езиковата общност към предприемането на промени в кодифицираните правила на писмената норма като цяло; одобряването/неодобряването на промени в писмената норма в онези пунктове, в които устната и писмената норма съществено се различават; рецепцията на сегашната кодификация по отношение на метаезика ѝ; нагласите към регламентираното допускане на други графични кодове съвместно с кирилицата и др.

От друга страна, проучването на езиковите нагласи към книжовния ни език и към конкретни негови норми – правописни и граматични, е наложително и поради факта, че през последните две десетилетия интернет коренно променя като цяло начина на организиране на информацията. Това неизбежно засяга и стандартните европейски езици, възникнали и достигнали своя разцвет в периода на господство на печатния текст върху информацията (XV–XX век) – време, определяно като „скобите на Гутенберг“ (Sauerberg 2009). Днес дигитализацията тотално „пренаписва“ отношенията между институциите и гражданите. В този смисъл обратната връзка, която изследването на езиковите нагласи дава, придобива ключово значение за успеха/неуспеха на управленските решения в областта на езиковата политика и в частност на кодификаторската практика. Ето защо и знанията за езиковите нагласи спрямо кодифицираната форма на българския език като цяло и в частност към конкретни кодифицирани норми, при които е налице динамика в устната реч, е изключително важно както с оглед на структурните му характеристики – гъвкава стабилност и интелектуализация, така и във връзка с обособените от П. Гарвин функции.

В България кодификацията на книжовноезиковите норми е от „академичен тип“ (термин на П. Гарвин – вж. Garvin 1991), т.е. институционализирана, и неин субект е Институтът за български език на БАН. Действащите документи понастоящем са *Официален правописен речник* (2012), *Официален правописен речник. Глаголи* (2016) и *Грамматика на съвременния български книжовен език* (т. 1–3; 1982–1983). В чл. 2 на утвърдения

неотдавна Държавен образователен стандарт за усвояването на българския книжовен език в системата на предучилищното и училищното образование (ДВ, бр. 67 от 26.08.2016 г., в сила от 01.09.2016 г.) се регламентира, че „Кодифицираните норми на българския книжовен език се прилагат в системата на предучилищното и училищното образование съгласно действащия към съответния момент академичен правописен речник на Института за български език към Българската академия на науките“.

Посочените документи регулират официалното общуване със средствата на българския книжовен език във всички обществени сфери и осигуряват необходимата за процеса на общуване унификация, а наред с това стилова и регистрова специализация. И тъй като езиковите норми са с динамичен характер (повече за понятието „динамизъм“ в теоретичната рамка на пражкия функционализъм вж. Vachek 1983: 58), а кодифицираните норми са статични през целия период на действието си, основна цел в процеса на кодификация е системното проучване на книжовните норми, за да се отразяват своевременно езиковите промени с „терапевтична функция“ (термин на Р. Якобсон – вж. Jacobson 1929). Това е условие за поддържането на книжовната норма в състояние на гъвкава стабилност, което пък е предпоставка за ефективна комуникация със средствата на книжовния език във всички сфери на обществения живот.

Всичко посочено дотук свидетелства, че проучването на нормата с традиционните методи за наблюдение на динамиката на езиковите процеси в книжовния език, каквито са писмените текстове от различни стилове и регистри, не е достатъчно.

През последните десетилетия това проучване се осъществява предимно с корпусни ресурси, какъвто е Българският национален корпус (<http://dcl.bas.bg/bulnc/>), представящ писмената практика със средствата на книжовния език, и BGSpeech, регистриращ процесите в устната реч (<http://bgspeech.net/index.html>). Ценен ресурс за наблюдение на различни пунктове от нормативния комплекс с оглед на рецепцията на кодификацията от носителите на книжовния език са и запитванията към Службата за езикови справки и консултации при ИБЕ на БАН (<http://ibl.bas.bg/informatsiya/uslugi/konsultatsii/>), където е натрупан много богат материал. Той обаче се нуждае от дигитализиране, за да бъде максимално функционален.

Функционирането на книжовния език в дигиталната ера поставя пред специалистите редица нови проблеми за разрешаване, свързани както с отношението на езиковата общност към книжовния (стандартния) език като цяло, така и с конкретни прояви на вариантността и дублетността на различни езикови равнища, които произтичат от развойните процеси в книжовния език.

Все още нашата лингвистика не разполага с конкретни емпирични данни за отношението на носителите на езика към дублетните форми и

към дублетността като цяло като един от инструментите на кодификаторската практика за поддържането на гъвкавата стабилност на нормата. Несъмнено изследването на нагласите към вариантите и дублетните форми, както и към други езикови явления, чийто некодифициран вариант показва нарастващо разпространение, е от първостепенна значимост при изясняването на съвременното състояние на книжовните норми и тяхната кодификация.

Едно широкомащабно представително изследване на езиковите нагласи ще установи към кои от кодифицираните книжовни норми с динамика в устната реч съществуват положителни и към кои – отрицателни нагласи, и в каква степен с цел отчитането им при кодификацията. Това предполага и анализ на причините за тези обществени нагласи както от гледна точка на спецификата на самата книжовна норма, така и от гледна точка на социално-демографските характеристики на носителите на езика. При това емпиричните данни и последващият им анализ (подпомогнат от инструментите на SPSS програмите) биха дали възможност да се установи с максимална степен на валидност съществуват ли конфликтни оценки за някои писмени книжовни норми, като се проследи дали е налице конфликт между отделните компоненти на дадена нагласа (като напр. между когнитивния и емоционалния компонент, т.е. между знанието за задължителния характер на дадена писмена норма и неодобрението ѝ).

Друг много важен въпрос, на който изследването на езиковите нагласи може да даде отговор, е за рецепцията на сега действащата кодификация от носителите на езика. Той е свързан с проблема за метаезика на самата кодификация и за степента му на специализация и натовареност с лингвистична терминология. В този смисъл особено подходящ за извличане на информация, свързана с разбирането на съдържанието на кодифицираните правила от носителите на езика, е феноменологичният подход като качествен метод, разработен във връзка с усвояването на учебно съдържание от студенти в процеса на обучение (вж. Entwistle N. J. and A. C. Entwistle 1991). Смятам, че този метод е приложим и за целите на кодификаторската практика, защото кодифицираните езикови норми се представят в нормативните документи (речници, граматика и под.) под формата на правила, които се базират на терминологичния апарат на традиционната лингвистика. В същото време спазването на тези правила в писмен текст е задължително за всички и е необходимо метаезикът да е максимално разбираем и операционализиран. Това поставя проблема за необходимостта от „разтоварването“ на метаезика от лингвистична информация, нерелевантна за прилагането на едно или друго кодифицирано правило (вж. Станчева 2012: 22).

Изследването на езиковите нагласи с оглед на набеязаните проблеми цели да направи кодификацията максимално ефикасна, за да отговори на нуждите на езиковата комуникация в съвременните условия, които от на-

чалото на века, както вече беше изтъкнато, са коренно различни в сравнение с предходни периоди. Прехвърлянето на комуникацията в интернет дава възможност на всеки носител на езика да бъде не само пасивен реципиент, но и автор на писмени текстове, които могат да достигат до неограничен брой потребители. Обменът на текстова (и визуална) информация вече измества традиционния еднопосочен канал „от един-към-много“ и се превръща в многопосочна комуникация между самите потребители в онлайн платформи, в които всеки може да създава и разпространява съдържание. Днешният „свят на участие“ (Мелтев, 2013) „поощрява потребителите да добавят стойност към ползваното съдържание в пълна противоположност с контролирания достъп на моделите от миналото. Онлайн съдържанието може да се променя, да се дописва, да се трансформира и доразвива като нещо живо и безкрайно“ (Мелтев 2013). Така интерактивността на днешната комуникация в интернет по наложилия се вече модел *всеки-един-към-много* поражда впечатлението у част от носителите на езика, че книжовната норма е разколебана, а кодификацията – ретроспективна в едни случаи, а в други – твърде либерална (към регистрирането на нови чужди думи например) и толерантна (към допускането на повече дублети например), което създава представа за размиване на границите на стандартния език, а оттам и за това, че функциите му са в упадък, а самият език е застрашен. В този смисъл проучването на нормата на базата на корпуси е необходимо да се допълва и с изследване на езиковите нагласи.

Качествената промяна в условията на комуникация, посочена по-горе, доведе не на последно място и до напрежения в средите на специалистите езиковеди по отношение на сега действащата кодификация в три посоки. Те се отнасят както до действието на книжовноезикови правила с дълга традиция (напр. правилото за пълен/кратък член), така и по отношение на прилагането на инструмента на дублетността в отделни пунктове на нормативния комплекс (напр. при писането на част от сложните думи, употребата на главни букви и др.).

Важно е да се изтъкне, че едно представително изследване на езиковите нагласи е ценно за верифициране на следните хипотези:

Хипотеза 1 – Устният и писменият език са два автономни кода с различен материален носител и различна йерархия на функциите. При писмения език е ясно изразена символната функция на езика, т.е. способността му да съхранява и акумулира традициите, културното наследство и съзнанието за национална принадлежност и идентичност, като важно значение за това има и графичният код (кирилицата). В устния език обаче доминира инструменталната функция – да се поддържа непосредственото общуване.

Хипотеза 2 – Налице е нагласа за различна степен на спазване на правилата в двата кода – докато в устната форма има нагласа за пренебрегване на кодифицираните правила в по-висока степен поради динамиката

на нормата, то в писмената форма има нагласа към по-стриктно придържане към тях в официалното общуване. Верифицирането на това допускане ще подпомогне научната обосновка на вземането на решения в процеса на кодификацията.

Хипотеза 3 – Съществуват различни нагласи за възприемането на евентуални промени на кодифицираните правила в устната и в писмената форма на езика.

Хипотеза 4 – Общата езикова нагласа, представяща спецификата на българската езикова общност по отношение на граматичната норма на писмения език, е по-скоро *умерено консервативна*. Предприемането на промени в редица кодифицирани граматични норми в посока на осъвременяването им по-скоро ще срещне отпор, отколкото одобрение у носителите на езика.

Хипотеза 5 – В определени пунктове на кодифицирания нормативен комплекс метаезикът на кодификацията се нуждае от прецизиране и оптимизиране с оглед на общозадължителния характер на писмените книжовни норми. Много е вероятно изследването да установи нагласа към спазването на определени правила в писмения език, които обаче повсеместно се нарушават поради затруднената им рецепция.

Казаното дотук дава основания да се заключи, че широкомащабно и представително изследване на езиковите нагласи на днешните българи е не само изключително навременно, но и много важно за нуждите на кодификаторската практика. В това отношение Секцията за съвременен български език разполага с изключително ценен ресурс – запитванията към Службата за езикови справки и консултации. Емпиричните данни дават възможност не само да се наблюдава динамиката на езиковите норми, но и да се регистрират оценките на представители на различни социални групи спрямо промените в българския език въобще, както и спрямо кодифицираните правила на книжовния език и тяхното формулиране в справочниците.

Във връзка с проблемите на съвременната правописна практика – проект, по който се работи в момента в Секцията за съвременен български език в Института за български език на БАН – проучването на езиковите нагласи би се оказало изключително полезно. Направена е извадка на запитванията към Службата за езикови справки и консултации по проблеми на правописа, която дава достоверна и сравнително пълна информация за онези пунктове от нормативния правописен комплекс, при които пишешите често срещат затруднения и имат колебания. Това позволява да се анализират причините за тези затруднения и да се набележат подходящи мерки за тяхното преодоляване. Така например въз основа на честотния критерий може да се направи извод, че проблемните за съвременната правописна практика случаи се фокусират доста често върху избора на главна и

малка буква при писането на съставните собствени имена. Данните от запитванията към Службата за 2015 г. свидетелстват, че въпросите за писането на главни и малки букви са над 400². Те най-общо биха могли да бъдат обобщени до:

– писането на главни букви при съставките вътре в съставните собствени имена (като напр. при *XVIII международен младежки конкурс; Национална Априловска гимназия, Централна Северна България; Висша лига и Английската висша лига*);

– писането на главни букви при прилагателни, образувани от собствени имена, в названия, които са/не са собствени имена (напр. *Рило-Родопски масив и рило-родопски гори; Горна баня и горнобанска минерална вода, латвийското председателство на Европейската комисия*);

– писането на *Виe* за изразяване на учтивост към много хора;

– писането на длъжностни названия, придружени или не от името на изпълняващия длъжността (напр. *Главен/главен прокурор, Изпълнителен/изпълнителен директор, Софийски/софийски митрополит* и под.);

– писането на съставни собствени имена, съкратени до една (опорна) дума в текст (напр. *Съвет, Агенция, Комисия* и под.);

– писането на главни букви при разгръщането на инициални съкращения (напр. *САЩ и Съединени американски щати, БНТ и Българска национална телевизия* и под.);

– писането на главни букви, свързано с определянето на границите на собствените имена (напр. *община Дряново или Община Дряново, фонд „Научни изследвания“ или Фонд „Научни изследвания“* и под.).

Повечето от посочените тук явления са обект на кодификация в Официалния правописен речник (2012) и в предходните академични правописни речници.

При малка част от задаваните за писането на главните букви въпроси е отбелязано, че липсва изрична кодификация. Такива случаи са писането на:

– съставни собствени имена с първа съставка числително име, изписвано с цифри (като напр. *91. немска езикова гимназия* или *91. Немска езикова гимназия; VI национален конгрес по педиатрия* или *VI Национален конгрес по педиатрия*), за разлика от кодифицираните случаи с първа съставка числително име, изписвано с букви като напр. *Първа българска държава*;

– съставни имена на събития с редовен характер от типа на *Годишната среща на местните власти от Югоизточна Европа* и под.

Типологизирането на запитванията за употреба на главни/малки букви се допълва от идентифициране на причините, поради които кодифицирани

явления присъстват като редовно задавани въпроси. Тези причини могат да се сведат най-общо до следните: питащите не разполагат под ръка с нормативен справочник и искат да получат бърз отговор от специалист; питащите разполагат със справочник, но се колебаят дали техният конкретен случай е обхванат от по-общо правило; питащите разполагат със справочник, но не откриват, това, което ги интересува поради неразбиране на формулировките на правилата. Последните две причини имат пряко отношение към състоянието на кодификаторската практика. За оптимизирането ѝ е изключително важно в анкетите за изследване на нагласите спрямо правописните правила да се формулират и въпроси, свързани с рецепцията на определени правила, във връзка с които често се задават въпроси. Това ще подпомогне оптимизирането на правилата чрез тяхното преформулиране, а при необходимост и чрез докодифициране на явления, останали извън обхвата на кодифицираната норма в областта на употребата на главни букви.

Общите наблюдения, свързани с въпросите към Службата за езикови справки и консултации за писането на главни и малки букви, подкрепят изразеното в тази статия убеждение, че редица от проблемите на кодификаторската практика могат да бъдат успешно разрешени само ако бъдат подкрепени от широкомащабно изследване на езиковите нагласи.

Писането на главни букви при съставните собствени имена обаче далеч не е чисто български проблем. Доказателство за това е наскоро приключилият проект в Института за Чешки език при Чешката академия на науките „Писане на главни букви в чешкия език“ (2011–2013 г.), в рамките на който са изследвани нагласите на носителите на езика към тази изключително актуална правописна област. Проучването е направено с две основни цели: да се установи степента, в която се познава съвременната кодификация в областта на правописа на главните букви, както и с оглед на възможни промени в правописните правила, които да доведат до висока степен на стабилизация и унификация в сферата на писмената практика. Въз основа на резултатите от това изследване е изработен и публикуван теоретично-практическият справочник *Psaní velkých písmen v češtině* (вж. Praha, Academia, 2016), който описва съвременното състояние на практиката на писането на главни букви, като набелязва случаите, които до момента не са били предмет на кодификация, както и пунктовете, в които се налага актуализиране на правописните правила.

Сходна задача стои и пред нас. Това поставя на дневен ред и отдавна дискутирания въпрос за разработване на онлайн платформа в Института за български език, където наред с общите правила (илюстрирани с достатъчно и разнообразни примери) да намерят отговор и редица по-частни случаи от правописната практика, които пораждаат въпроси и колебания у пишещите. За успешното осъществяване на тази задача е необходимо про-

учването не само на съвременната писмена практика, но и на езиковите нагласи на българите.

БЕЛЕЖКИ

¹ Изследваните явления са свързани предимно с фонетични отклонения от кодифицираната норма и в този смисъл измерват нагласата *осъзнаване на нормата*, която от своя страна е в корелация с *еталонната функция* на стандартния език.

² Използваните тук примери са от извадка на въпросите към Службата за езикови справки и консултации за писане на главни и малки букви по дати от 27.11.2014 г. до 17.11.2015 г., направена от ас. Лора Микова и ас. Николай Желев във връзка с работата по проекта *Съвременна правописна практика*.

ЛИТЕРАТУРА

Алексова 2013: *Алексова, Кр.* Езиковите нагласи и вариантността в устната реч (върху материали от национална представителна анкета). – В: LITTE-RA SERIES LITTE-RA ET LINGUA SERIES DISSERTATIONES 4. <http://slav.uni-sofia.bg/naum/lilseries/diss/2013/4>

Джонев 1996: *Джонев, С.* Социална психология. Т. I, т. II., София. Софи-Р 99.

Мелтев 2013: *Мелтев, М.* Аудиовизуално съдържание (конвенционални и интернет формати). Доклад за Есенна конференция на Департамент „Масови комуникации“, НБУ, 28/29.11.2013. [file:///C:/Users/RSt/Downloads/mihail-meltev-esen-2013%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/RSt/Downloads/mihail-meltev-esen-2013%20(2).pdf)

МОН 2016: НАРЕДБА № 6 от 11.08.2016 г. за усвояването на българския книжовен език. http://zareformata.mon.bg/documents/naredba_6_11.08.2016_bg_ezik.pdf

Станчева 2012: *Станчева, Р.* Правописните правила – време за промяна в подхода. – БЕ, № 1, с. 17–23.

ENTWISTLE N. J. AND A.C. ENTWISTLE 1991. Developing, Revising, and Examining Conceptual Understanding: The Student Experience and its Implications (University of Edinburgh: Centre for Research on Learning and Instruction).

GARVIN, P. 1959. The Standard Language Problem: Concepts and Methods. *Anthropological Linguistics*, 1 (3), 28–31. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/>

GARVIN, P. 1991. Czechoslovak Linguistics and the World. – In: *Sbornik prací filozofické Fakulty Brněnské university Studia minora Fakultatis Philosophicae Universitatis Brunensis K 13 (1991) – Brno Studies in English 19*, pp. 94–101.

GARVIN, P. 1993. A conceptual framework for the study of language standardization. *Int'l. J. Soc. Lang.* 100/101 (1993), pp. 37–54.

JAKOBSON, R. 1929. Remarques sur l'évolution phonologique du russe comparée a celle des autres langues slaves. *Travaux du Cercle Linguistique de Prague 2*. Reprinted in *Jakobson's Selected Writings I*. The Hague: Mouton 1971, 7–116.

PSANÍ VELKÝCH PÍSMEN V ČEŠTINĚ. Praha, Academia, 2016.

<http://www.academia.cz/psani-velkych-pismen-v-cestine.html>

SAUERBERG, L. 2009. The Gutenberg Parenthesis – Print, Book and Cognition. *Orbis Litterarum* Volume 64, Issue 2; April 2009. p. 79–80.

UNESCO 2009. Language Vitality and Endangerment. 2003. <http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00120-EN.pdf>

VACHEK, J. 1983. Remarks on the dynamism of the system of language, в *Praguiana*, Some Basic and Less Known Aspects of the Prague Linguistic School. https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/131566/Books_2010_2019_071-2014-1_8.pdf?sequence=1

✉ Доц. д-р Руска Станчева

Секция за съвременен български език

Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН

бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България

ruskas@abv.bg

✉ Assoc. Prof. Ruska Stancheva, PhD

Department of Modern Bulgarian Language

Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences

52 Shipchenski prohod, Bl. 17, Sofia 1113, Bulgaria

ruskas@abv.bg